

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2770

av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)

Universitet och högskolor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att universitets och högskolors autonomi successivt ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att resultatet av Ledarutredningens rekommendationer ska utvärderas två år efter att de har presenterats, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för ett reformerat resurstilldelningssystem och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för ett nytt kvalitetssäkringssystem och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en satsning för att höja fribeloppet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur utbildningars kvalitet ska kunna jämföras mellan olika lärosäten och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utreda satsningar på förbättrad arbetsmiljö och stärkt studenthälsa och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utreda en förordningsändring angående vem som ska initiera att ett examensbevis utfärdas, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av studie- och yrkesvägledningen genom hela utbildningskedjan och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur lärosätena kan redovisa hur de arbetar för att systematiskt förbättra studenters inlärningsmiljö, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tillståndsgivning för utländska lärosäten och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att olika lärosäten som samverkar med varandra bör premieras och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att utreda och avhjälpa formella hinder som finns för ökat samarbete mellan lärosäten och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att ta fram en strategi för digitalisering av högre utbildning och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av modern teknik (IKT) på lärosäten och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga om validering av hälso- och sjukvårdsyrken bör göras av Universitets- och högskolerådet (UHR) och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige är en kunskapsnation. Vår befolkning är välutbildad, vården är modern och vår industri är högteknologisk. Detta är resultatet av en lång svensk tradition när det gäller att satsa på både bildning och god utbildning, som är tillgänglig för alla. Vi vet att utbildning, forskning och entreprenörskap lägger grunden för framtidens arbetsmarknad. Därför är Moderaterna tydligt med att Sveriges ambitioner ska vara höga. Vi ska ha en internationellt sett hög kvalitet på våra utbildningar och använda resurserna på ett effektivt sätt så att studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov tillgodoses. Under åren 2006 till 2014 gjorde Moderaterna och alliansregeringen historiskt stora satsningar inom utbildnings- och forskningsområdet för att Sverige även i framtiden ska vara en modern och innovativ kunskapsnation. Något som är helt avgörande för ett litet och exportberoende land.

Moderaterna anser att målet för högre utbildning ska vara att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt.

Budget

I budgetpropositionen för 2016 har regeringen föreslagit att de 300 miljoner kronor som riksdagen har beslutat ska fördelas på grundval av kvalitetsutvärderingar av utbildningars resultat inte längre ska gälla utan att medlen från nästa år ska fördelas i regleringsbrev. Detta utan att klargöra på vilka grunder eller enligt vilka kriterier detta ska ske. Moderaterna anser att då det gäller så stora belopp ska fördelningen redovisas för riksdagen. Då det ännu inte fattats något beslut om ett nytt kvalitetssäkringssystem hade det varit mer riktigt att frågan hade prövats i samband med behandling av den kommande propositionen.

Öka autonomi

Högskolor och universitet har en viktig roll att spela som samhällets kritiska och självreflekterande spegel men också som motor i den kunskapsdrivna tillväxten. Autonomi är viktigt och målet ska vara att politiskt beslutade regleringar ska begränsas till frågor där staten har ett tydligt intresse av att styra. Det gäller till exempel uppföljning av resultat och kvalitetsgranskning, ansvarsutkrävande samt rättssäkerhet för studenter.

Moderaterna menar att den ömsesidiga tilliten mellan politiken och högskolesektorn måste förbättras. Under hösten 2015 presenteras en utredning som rör högskolors ledarskap (U 2014:11). Utredningen tillsattes av alliansregeringen och dess huvudsyfte är att ta fram underlag för lärosätenas egna ställningstaganden, men också överväga om det finns behov av åtgärder på nationell nivå. Detta är ett intressant angreppssätt som kan möjliggöra nya sätt för politiker att ”styra” universitet och högskolor i en högskolevärld med ökad autonomi. Moderaterna anser att denna nya form av styrning ska utvärderas efter två år, för att se styrkor och svagheter med modellen.

Genom autonomireformens införande 2011 har alla universitet och högskolor fått frihet att utforma sin interna organisation på det sätt som passar varje lärosäte. Det är bra. Det är dock viktigt att följa att mobiliteten av anställda mellan lärosäten inte försämras till följd av autonomireformen.

En utvärdering av Statskontoret (Olika men ändå lika, 2012) visar att skillnaden mellan stiftelsehögskolor och statliga lärosäten numera inte är så stor. Det beror delvis på att stiftelsehögskolorna utnyttjade fördelarna i begränsad utsträckning. En skillnad som dock kvarstår är att stiftelsehögskolorna kan använda sina ekonomiska resurser friare. Moderaterna arbetar för att alla lärosäten ska ha den möjligheten. Vi anser därför att det

bör tillsättas en utredning för att studera för- och nackdelar med att lärosätena skulle tilldelas resurser i ett samlat anslag, samt hur detta skulle kunna genomföras men också sedermera följas upp resultatmässigt.

Ledarskapet är viktigt

I en globaliserad och föränderlig värld ställs stora krav på ett strategiskt ledarskap. Det gäller också för universitet och högskolor. Det finns flera studier som visar att ett välfungerande och akademiskt ledarskap har stor betydelse för att den vetenskapliga kvaliteten i utbildning och forskning är hög. Intressant i sammanhanget är att många av de förslag som florerar i diskussioner som rör högre utbildning och forskning äger universitet och högskolor mandat att genomföra. Exempel kan vara att stimulera ökad mobilitet mellan lärosäten, att erfarenheter från arbetsliv ska kunna vara meriterande, att införa ”sabbaticals”, att belöna pedagogisk skicklighet, etc. Alliansregeringen tillsatte år 2014 en utredning som ska kartlägga och analysera ledarskapet i svensk högskola och lämna förslag på hur det kan förbättras bland annat då det gäller frågor om kvalitet och effektivitet. Moderaterna ser fram emot utredningens förslag och rekommendationer.

Hög kvalitet i fokus

Lusten till lärandet måste grundläggas redan i förskolan. Lärarnas arbete är avgörande för att motivera eleverna och skapa en förståelse för att kunskapsinhämtning kräver eget ansvar och arbete. Därutöver ska höga förväntningar gälla, tidigt stöd sättas in där det behövs och extra utmaningar ges de elever som behöver det. Varje stadium måste klara av sitt kunskapsuppdrag. Ska Sverige klara den globala konkurrensen måste vi hålla hög kvalitet i hela utbildningskedjan.

Hög kvalitet ska råda i hela utbildningskedjan

Moderaterna och alliansregeringen införde flera förbättringar för att skapa en god kunskapsspiral med kvalitet i fokus. Exempel är:

- Nya styrdokument och krav på uppföljning. Förkunskapskraven till såväl gymnasium som högskola skärptes.
- Fortbildning för lärare och förskollärare. Ny lärarutbildning och ny utbildning för speciallärare. Forskarskolor och karriärreform för lärare.
- Satsningar på läsa-skriva-räkna i lågstadiet och särskilda satsningar på matematik, naturvetenskap och läsning.
- Inrättandet av ett skolforskningsinstitut samt universitet och högskolors särskilda uppdrag om att mer forskning ska komma till nytta ger förutsättningar för att mer forskning och evidensbaserade kunskaper når in i klassrummen.

- Kvalitetsförstärkning av utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap (humsam) där anslagen per helårsstudent (HÅS) höjdes med 60 procent mellan 2006 och 2014.
- Utbyggnad av nybörjarplatser på läkarutbildningen och tandläkarutbildningen med 44 respektive 33 procent mellan 2006 och 2014.
- Studiemedlen höjdes med ca 2 000 kronor mellan 2006 och 2015.
- Nivån på anslagen till forskning har 2015 höjts med 8 000 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning med 26 procent jämfört med år 2009.

Ovanstående är ett axplock av åtgärder som vidtogs under alliansregeringen. De visar på det systematiska och strategiska arbete som drevs för att höja kunskapsnivån och kvaliteten i hela utbildningskedjan. Moderaterna kommer att fortsätta detta systematiska arbete och anlägga en strategisk helhetssyn på utbildningsprocessen.

Översyn av resurstilldelningssystemet

För att förbättra kvaliteten i utbildningar på humsam-området ökade Alliansregeringen under sin regeringstid anslagen med hela 60 procent. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har haft i uppdrag att följa upp vilka effekter dessa förstärkningar har haft på kvaliteten i utbildningen och resultaten är dessvärre nedslående. UKÄ finner att de stora resursförstärkningar som gjordes av alliansregeringen endast lyckades kompensera för tidigare massutbyggnad av studieplatser. UKÄ anser därför att det nuvarande resurstilldelningssystemet bör ses över. Moderaterna håller med om detta och anser att en utredning bör tillsättas för att se över resurstilldelningssystemet ur kvalitets- och effektivitetssynpunkt.

Nytt kvalitetsutvärderingssystem

Diskussionerna om hur ett nytt svenskt kvalitetsutvärderingssystem för universitet och högskolor ska se ut pågår just nu. Moderaterna finner det lämpligare att kommentera det nya förslaget till kvalitetsutvärderingsmodell i samband med att propositionen presenteras, men vi vill ändå framhålla följande:

- För Moderaterna är det självklart att Sverige ska vara en aktiv medlem i European Association for Quality Assurance (ENQA). Därför bör kvalitetsutvärderingssystemet uppfylla de krav som ENQA ställer upp.
- Moderaterna anser att regeringen ska tillmötesgå UKÄ:s önskemål om att kunna rekrytera internationella ämnessakkunniga, som inte läser/skriver svenska, till bedömargrupperna.

- Från nu rådande kvalitetsutvärderingssystem noterar vi att bedömargruppens icke-svenska medlemmar har varit mycket förvånade över att examinationen av ett så viktigt moment som ett examensarbete, på minst 30 högskolepoäng, kan ske av en nära kollega till handledaren. Något som sker inför externa examinatorer i övriga nordiska länder. Detta bör ändras.
- Moderaterna vill understryka vikten av att utbildningars arbetslivsanknytning inkluderas som en viktig indikator vid kvalitetsutvärdering.
- Moderaterna vill framhålla vikten av att UKÄ ska ha en granskande roll av utbildningars kvalitet.

Hög effektivitet i hela utbildningskedjan

Varje stadium i utbildningskedjan ska klara av sitt uppdrag. Det är fundamentalt. Att alla ska bli akademiker är dock ingen självklarhet. Ett samhälle är beroende av många olika kompetenser, och därför är det viktigt att det finns många utgångar längs utbildningskedjan. Men lika självklart är att den som har förutsättningar att klara av akademiska studier också ska ha möjlighet till det. Antingen i ungdomsåren eller längre fram i livet.

Genomströmning

För att bättre förbereda studenter inför akademiska studier är det viktigt att studenters förkunskaper är avpassade för detta. Introduktionskurser och sommarkurser är ett sätt att medvetandegöra och tydligt visa på vad som förväntas av presumtiva högskolestudenter.

De senaste åren har efterfrågan på relevanta sommarkurser, som kan räknas in i examen, varit hög. Detta borde universitet och högskolor ta fasta på.

Förutsättningar för en god genomströmning handlar också om den tid som studenter faktiskt ägnar åt sina studier. Det finns flera rapporter som vittnar om att studier som räknas som heltid, d.v.s. 40 timmar per vecka, har låg andel lärarledda timmar, låg andel självstudier och att studenter kan vara yrkesverksamma i hög utsträckning under studierna. Detta är inte rimligt. Moderaterna vill inte lägga restriktioner på flitiga studenters vilja att jobba vid sidan av studier. Tvärtom föreslår vi moderater i vår budget för 2016 att fribeloppet, den inkomst man kan tjäna utan att studiemedlet minskar, höjs från dagens 172 400 kronor till 207 400 kronor per kalenderår. Däremot ser vi det som en självklarhet att den tid som studenter ägnar sina studier måste öka, och

bättre korrelera med de högskolepoäng som utdelas. Rapporter visar att detta gäller i synnerhet för studier inom humsamområdet.

Moderaterna anser att det ska vara möjligt för intresserade att kunna jämföra utbildningars kvalitet mellan olika lärosäten men också hur kvaliteten har utvecklats vid enskilda lärosäten. Därför bör man se över hur mer data på området kan samlas in och offentliggöras av Universitets- och högskolerådet (UHR). Antal timmar lärarledd undervisning bör även redovisas.

Det är också viktigt att följa upp studiesituationen för personer med funktionsnedsättningar eller psykiska besvär. I en rapport från Högskoleverket (2010:20) konstateras att ”en relativt stor andel av studenterna i den här undersökningen anger att deras studier försvåras av kronisk sjukdom, fysisk funktionsnedsättning, psykiska besvär eller andra hälsoproblem och av problemen anger de flesta psykiska besvär.” Detta är viktiga signaler som måste tas på allvar.

Internationellt sett mäts genomströmning som studietid till avklarad examen. Det är dock en stor andel svenska studenter som inte tar ut sina examensbevis, något som kan försämra deras möjlighet till internationell rörlighet som yrkesverksamma. Enligt högskoleförordningen är det den enskilde studenten som ska ta initiativ till att examensbevis utfärdas. Detta bör ändras och anpassas till de förhållanden som råder i omvärlden. Tidigare universitetskanslern Lars Haikola föreslår i utredningen (SOU 2015:70) att lärosätena ska få detta ansvar och att ändringen genomförs successivt med start av yrkesutbildningar och konstnärliga utbildningar. Vi vill därför se över möjligheterna att införa ett liknande system med vad som föreslås i utredningen.

Studenterna

Breddad rekrytering

Universitets- och högskolestudier ska vara en möjlighet för alla som har förutsättningar att klara av en utbildning. Moderaterna ser därför med oro på att problemen med breddad rekrytering kvarstår år efter år. Vi ser också med oro på resultaten som framgår av UKÄ:s rapport (2013:4), nämligen att genomströmningen på långa yrkesutbildningar såsom läkare, jurist, civilingenjör och psykolog är lägre för studenter som har föräldrar med förgymnasial utbildning jämfört med studenter vilkas föräldrar har en utbildning på gymnasienivå eller högre. Ett sätt att jobba för breddad rekrytering är att studie- och yrkesvägledning stärks genom hela utbildningskedjan samt att universitet och högskolor ökar dialogen med grund- och gymnasieskolor. Ur såväl jämställdhets- som

jämlikhetssynpunkt är det viktigt att inspirera fler att studera vid universitet och högskolor.

God pedagogik inom akademien bör meriteras

Enligt en enkät gjord av Sveriges Förenade Studentkårer (SFS, 2012) anser studenterna att god pedagogik är den viktigaste faktorn för effektiv inläring samtidigt som det är det område som studenterna anser har de största bristerna i högskolan. Pedagogisk skicklighet, inklusive undervisningsskicklighet, i kombination med att föreläsarna har ämneskunskaper som vilar på vetenskaplig grund är förutsättningar för en god inlärningsmiljö. Vi vill därför att man ser över om lärosätena i årsredovisningen också bör redovisa hur de arbetar för att systematiskt förbättra studenters inlärningsmiljö.

Studentinflytande ska vara starkt och tas tillvara

Studenters engagemang spelar stor roll för att utveckla studiekvaliteten vid våra lärosäten. Detta gäller oavsett det sker som deltagare i beredningsgrupperna för kvalitetsutvärderingssystemet, som aktiva i kårernas verksamhet eller som aktiva i de kursutvärderingar som görs. Av högskolelagen (1 kap. 4 §) framgår att kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för lärosätets personal och studenter.

Internationalisering

Internationalisering och graden av studentmobilitet är viktig att följa. Bologna-systemet ger stora möjligheter för att åstadkomma detta, men svenska studenter använder sig i lägre utsträckning av den här möjligheten. Ofta bottnar detta i osäkerhet huruvida de kurser som läses i andra länder kan tillgodoräknas i svensk examen, förlängd studietid och kursernas kvalitet (UHR 2013). Vad som gäller i dessa fall måste lärosätena bli tydligare och snabbare med att kommunicera.

Vi anser att Svenska institutets (SI) studentutbyten är en viktig del av Sveriges utvecklingssamarbete som bidrar till kapacitetsuppbyggnad i låginkomstländer. Vi anser också att det är viktigt att utländska studenter kan stanna i Sverige för att söka arbete efter avslutad utbildning. Ett sätt att göra det är att utreda hur tillståndsgivningen för utländska lärosäten som vill upprätta filialer i Sverige kan förenklas.

Samverkan

Det är viktigt att lärosätets samverkan med arbetslivet ökar. Arbetslivet anser enligt olika undersökningar att de idag har mycket små förutsättningar att lokalt påverka

utbildningsutbud och utbildningars innehåll. Detta bör uppmärksammas mer och dialogen med arbetslivet öka.

Alliansregeringen införde en stimulanspeng för lärosäten som ville öka sin samverkan. Detta fick till följd att några lärosäten knöt sig mycket nära varandra och till och med gick samman såsom Växjö universitet och Högskolan i Kalmar. Det är dock inget självändamål att lärosäten ska fusionera helt och hållet, men däremot är det viktigt att lärosätena i högre grad samverkar då det gäller utbildningsutbud, dimensionering av utbildningsprogram, forskning, etc. Ökad samverkan på dessa områden bör premieras och hinder för detta undanröjas. Till exempel kan nämnas att lärosäten som samverkar om utbildningar, och som då använder forskningsanknutna universitetslärare från ett annat lärosäte, kan missgynnas vid bedömning av utbildningars kvalitet.

Användandet av modern teknik

Avsaknaden av modern teknik (IKT) på många av våra lärosäten är oroande. Vi vill därför att man ser över hur lärosätena ska kunna redovisa infrastrukturella behov och förutsättningar för att anpassa alla utbildningar till modern teknik. På sikt bör en strategi för digitalisering av universitet och högskolor tas fram.

Arbetet med online-utbildningar, flexible learning och så kallade MOOC:s är relativt vanligt på våra lärosäten. Detta är bra. Olika studenters levnadsförhållanden och inlärningsstil kan därmed tillgodoses på ett bättre sätt. För att förenkla situationen för studenter är det dock önskvärt att den här typen av digitala utbildningsplattformar samordnas i högre grad än vad som nu är fallet och att goda exempel sprids.

Statistiken visar att hälften av dem som studerar fristående kurser studerar på distans samt att distansutbildningar är extra vanligt bland personer som har en tidigare examen. Distansutbildningar synes därför vara ytterst goda alternativ också för vidare- och fortbildning.

Livslångt lärande

I dagens samhälle kan en individs sysselsättning förändras flera gånger under yrkeslivet. Det innebär att möjligheten till utbildning inte får ta slut när man får sitt första, andra eller tredje jobb. Vi behöver skapa trygghet för dem som vill ta nästa steg på arbetsmarknaden, så att det är attraktivt för fler att studera längre upp i åldrarna. Kommunal vuxenutbildning (komvux) har därmed en viktig funktion att fylla.

Rätten till komvux ska utökas

För att det ska vara möjligt att ställa om mitt i livet, läsa in betyg man saknar eller komplettera den utbildning man redan har spelar komvux en avgörande roll.

Moderaterna vill därför att rätten att läsa in såväl grundläggande som särskild behörighet till högskolestudier på den kommunala vuxenutbildningen ska utökas till att bli en generell rättighet. Denna rättighet föreslås omfatta alla som är behöriga till sådan utbildning. I Moderaternas budgetmotion för 2016 satsas därför 200 miljoner kronor per år på utökad rätt till komvux.

Studieekonomin för äldre ska förbättras

Sverige ska inte begränsa människor som vill lära sig mer. Av Moderaternas kommittémotion Bättre möjligheter till omställning framgår flera exempel på reformer som vi vill göra för att förbättra studieekonomin för äldre studenter.

Fristående kurser viktiga för fortbildning

Livslångt lärande handlar också om möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling vid universitet och högskolor. Det är därvid en oroväckande trend att andelen fristående kurser har minskat i antal. Det är tvärtom viktigt att lärosätena tar ansvar för att fortsatt kunna tillhandahålla dessa kurser.

Reell kompetens måste kvalitetssäkras

”Frågor om livslångt lärande, informellt och icke formellt lärande och bedömning av reell kompetens har blivit allt viktigare i EU och Sverige har åtagit sig att arbeta med dessa frågor”. Så skriver Högskoleverket i en rapport (2009:21). Det är viktigt att det finns ett erfarenhetsutbyte mellan lärosäten då det gäller kvalitetssäkring av reell kompetens. Detta för att förenkla rutinerna och den administrativa bördan men framför allt av rättssäkerhetsskäl för de sökande.

Validering av utländska studier måste gå snabbare

En paradox på svensk arbetsmarknad är att det kan råda ”brist på personal” samtidigt som många utlandsfödda med hög kompetens inte får jobb. Det går att ha parallella processer där den invandrade samtidigt lär sig svenska, får sin utbildning bedömd och kan komplettera sin utbildning. I Sacos rapport Vad kostar en akademiker? (2015) visar beräkningar att en svenskutbildad läkare kostar 3,2 miljoner kronor om man tittar på hela utbildningskedjan. Jämförelsevis kostar kompetenskomplettering för en invandrad läkare en tiondel så mycket, vilket visar att det även ur ett ekonomiskt perspektiv är

viktigt att vi blir bättre på att ta tillvara den kompetens som Sverige får genom dem som kommer hit.

Då det gäller validering av hälso- och sjukvårdsyrken är handläggningen mycket eftersatt. Socialstyrelsen har själva begärt att den valideringen istället bör skötas av Universitets och högskolerådet (UHR) och vi bör se över om en sådan ordning skulle ge en bättre och snabbare validering. I de fall en validerad kompetens inte anses motsvara en formell utbildning eller examen bör man se över hur tydlig information om exakt vad som behöver kompletteras kan ges. Den sökande bör då också erbjudas studievägledning.

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Betty Malmberg (M)

Michael Svensson (M)

Erik Bengtzboe (M)

Maria Stockhaus (M)

Ida Drougge (M)